

ȘI CREANGĂ ARE DESCENDENȚI!...*

Se știe: Ion Creangă n-a prea avut descendenți literari. Farmecul, umorul, stilul lui inconfundabil n-aveau cum să „producă” epigoni (deși, în treacăt fie vorba, au existat autori pe care binevoitoarea critică a timpului / timpurilor i-a apropiat de numele marelui humuleștean.

Și totuși... Și totuși o carte precum cea semnată de cunoscutul pictor Dan Hatmanu ne-a trimis numaidecât cu gândul la autorul **Amintirilor din copilărie**. Și asta fiindcă între cei doi am descoperit nenumărate asemănări – mai ales în ce privește umorul. Și la Dan Hatmanu, ca și la Creangă, cititorul descoperă, în plus, o adevărată voluptate a povestirii. Cartea despre care este vorba sparge tiparele cu care ne-au obișnuit îndeobște volumele de memorii, atât cele mai vechi cât și cele de dată ceva mai recentă. De această dată lectura, pigmentată aproape la tot pasul cu întâmplări pline de haz, trăite de autor, devine agreabilă de la prima pagină. Căci de la prima pagină atenția cititorului este atrasă de buna dispoziție și de harul autorului. „În cercurile restrânse ale cunoscuților și prietenilor – mărturisește Dan Hatmanu –, povesteam lucruri și fapte din viață, mai puțin obișnuite, dar adevărate, care-i amuzau grozav. M-au îndemnat cu toții să le pun pe hârtie. Am ajuns să scriu din necesitate și nu din orgoliu”.

„Partener jovial de cerc intim, eminentul plastician Dan Hatmanu – nota undeva Constantin Ciopraga – posedă scriptic virtuți naratoriale de veche tradiție ieșeană. Memorialistul se situează dezinvolt în fragment, excelând în discursul concis, de nuanță anecdotică. Își joacă rolul de evocator bonom, construind cu vioiciune și umor; surăde comprehensiv, se amuză și se desfată. Atașant, familiar și necântitor, îi stă bine o căldură ademenitoare. Tipologic, Dan Hatmanu se întâlnește cu G. Topârceanu, Gh. Brăescu, dar și cu Jerome K. Jerome ori cu Marcel Duchamp. Discipolul lui Corneliu Baba concurează cu maestrul său în nota unui anecdotism tandru”.

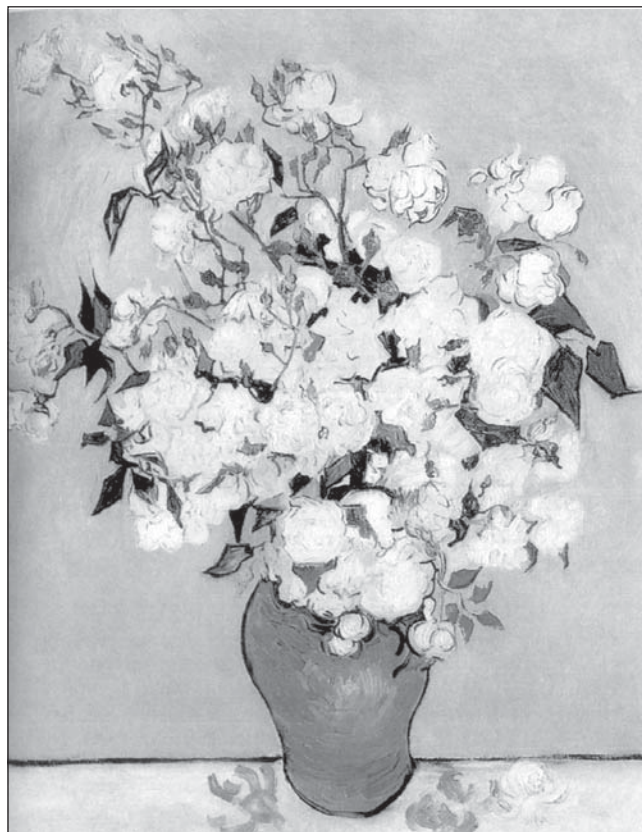
Ajuns la senectute, autorul Dan Hatmanu are, între multe alte merite, înțelepciunea de a concepe o carte întocmai cum a intuit că place posibililor lui cititori; fără date și informații aride, fără detalii care sfârșesc prin a obosi ori chiar a plictisi, chiar și atunci când e vorba de o mare personalitate, fără acel arsenal documentar care, la urma urmei, poate fi aflat din diverse dicționare ori istorii ale artelor. Nu, dimpotrivă; fără să facă în nici un fel paradă de statutul său de artist, autorul mizează aici pe altceva: pe anecdotă, pe întâmplarea cu haz, pe poantă. Și, Slavă Domnului! De-a lungul unei vieți d-sa a acumulat nenumărate amintiri a căror relatare, dacă este

făcută cu talent, poate destinde cititorul.

Dan Hatmanu nu se pretinde scriitor și scrisul său „din necesitate” l-a condus către elaborarea unui volum cu totul remarcabil.

Astfel, este amuzant să aflăm că la vârsta de numai două luni o mătușă a confundat sticlucă de medicamente cu una de rom și i-a dat copilului acea băutură alcoolică, iar mai apoi acesta rodea muchiile de la pereți, pe când mai târziu, la liceu, fiind foarte fricos, intra întotdeauna în clasă al 13-lea, împins de colegi ca să nu le meargă lor prost. În facultate, viitorul artist și-a pierdut din timiditate și nu s-a dat înapoi de la chefurile puse la cale de colegi. Căsătorit, mărturisește Dan Hatmanu, „am hotărât să beau numai acasă, de două ori pe săptămână. Mă aprovizionam din timp cu băutură. Soția mea era bucuroasă că măcar beam acasă. În acele zile, puneam ceasul să sune mai devreme, pentru a fi ziua mai lungă”.

Anii de liceu sunt „marcați” prin evocarea unor momente și figuri memorabile, între care și aceea a unui profesor de educație fizică, dur și exigent, care, din motive de chiul, i-a pus naratorului nota 2, spre stupefacția familiei. Dascălul cu pricina avea o idee fixă: pentru a promova, fiecare elev trebuia să execute „bolta” și așa se face că Hatmanu începe repetițiile cu tatăl lui și după mai multe

Vicent van Gogh – *Trandafiri roz în vază*

* Dan Hatmanu, **Amintiri în timp**, Editura „Pallas”, Focșani, 2006

zile de chin reușește să execute și el nu prea simplu exercițiu sportiv. Peste ani, însă, elevul chinuit de atunci se va răzbuna într-un chip original: sperându-l pe profesor cu motocicletă și determinându-l să se refugieze pe un gard („– Educația fizică, domnule profesor, zisei eu, ambalând motorul și trecând săgeată pe lângă el, într-un nor de fum.“)

Peripețiile continuă și în anii maturității și cu aceeași dezinvolură și degajare, cu același umor autorul relatează fel de fel de întâmplări: cum a fost vindecat de o pareză parțială a feței de către un medic din Leningrad printr-o metodă cu totul originală: injecții în vene cu un fel de zer, cum s-a amuzat în Cehoslovacia când unei colege de excursie i-a fost adusă dulceață în loc de creier pané, după ce se chinuise îndelung să-i explice chelnerului ce dorește; cum ani în șir a trăit cu spaima că ar fi putut contracta microbul turbării (după ce a adus în casă un cățeluș și ulterior s-a dovedit că acela era bolnav, iar când artistul și soția s-au dus să se vaccineze, li s-a spus că e prea târziu; după câțiva ani, când credeau că au scăpat și se bucurau de asta, întâlnind pe cineva într-un tren, acela i-a spus senin și rece: „– N-aș vrea să te sperii, dar am cunoscut o persoană care a turbat după cincisprezece ani și acum e oale și ulcele“), o întâmplare de la Paris unde, ca să fie „în ton“ cu moda artiștilor francezi, cum îl rugase ambasadorul nostru de acolo, „a aterizat“ în primul magazin, de unde și-a cumpărat „un pardesiu subțire, croială modernă franțuzească, deși era încă iarnă, și-o pălărie cu boruri înguste și cu carouri deschise“, dar fericirea n-a ținut mult, fiindcă după două zile a făcut o febră de 40 de grade. Etc. etc.

Cartea lui Dan Hatmanu mai cuprinde și emoționante și calde evocări ale întâlnirii autorului cu scriitori și pictori din toate generațiile (Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Constantin Baci, Constantin Piliuță, Magdalena Rădulescu și alții).

Dar poate că cele mai amuzante rămân paginile în care, cu o ironie (care până la urmă e amară) citim: „Stăteam întins pe balcon într-o după-masă frumoasă de vară [...] Mă gândeam la «poezie» și la poezii de altădată, care descriau în poeziile lor momente de încântare ale naturii, azi considerate depășite și înlocuite de multe ori cu o poezie fără «poezie», având alte sensuri, însă filosofice etc.

Am încercat și eu o astfel de poezie, doar din curiozitate și amuzament, plecând de la enigmele existenței noastre, cu multe semne de întrebare, ca în poezia *Être*: «Unde ești? / În creier? / Sau în inimă? / În inima creierului? / Sau în creierul inimii? / În inima inimii? / Sau în creierul creierului? / Sau ești cumva în afara lor?»

A, dar mi-am zis, cred că nu-s suficient de îndrăzneț, trebuie să forțez și să șterg legile firești ale naturii. Și atunci am încercat câteva poezii unde-am răsturnat rolul lucrurilor și al obiectelor, ca în *Anxietate*: «M-am îmbătat / felinaru-mi intră-n burtă / mi-a rămas ochiul pe masă. / Stau invers cu capul sprijinit în pământ / și cu picioarele spânzurate în univers / și mă balansez cu fiecare clătinare a pământului. / Ce dracu mă fac? A început să mă doară și pământul / Iar mașina de călcat pe care-am mâncat-o cu lăcomie / Îmi devine antipatică. / Poate totuși e un vis / Și m-oi trezi printr-o tresărire albastră în patul echilibrat!»

Când i-am citit-o soției, a făcut un gest nedefinit și-am mai scris una: *Zăpada oilor*. [...]

– Hai la masă și spală-te pe mâini – spuse soția mea, care bănuia ce scriam în continuare.

– Imediat... s-o termin și pe-asta, care-i mai realistă: «M-am priponit în câmp / Zburând și mă zbugui în spirală / Știind că nu pot face / Prostii mai mari decât funia. / Mai văd și alții priponiți de ei / Singura teamă mi-i / Să nu ne-ncurcăm funiile.»

– Vezi să nu-ncurci tu borcanele! Hai la masă! Orice alte comentarii sunt de prisos...

LUSTRAȚIA, CA TEMĂ LITERARĂ

O noutate: înaintea unei „legi a lustrației“, de care se face atâta caz de câțiva ani prin Parlamentul țării și prin mai toată presa românească, avem și un roman pe această temă. Surpriza ne-a fost procurată de curând de Ion Puiu Stoicescu, dramaturg și prozator nu tocmai necunoscut cititorilor, fiind autorul mai multor volume de proză, al mai multor piese (jucate pe scene din țară, din Iugoslavia, Polonia, Bulgaria, Cehia, Ungaria) și în viața de toate zilele un foarte apreciat reporter de televiziune.

Condei cu o bogată experiență a scrisului (*Copiii și literatura*, 1965; *Taina Crinilor de piatră*, 1982; *Anotimpurile eternei iubiri*, 1984; *Cât costă un om*, 1988; *Dimensiunile infinitului*, 1991; *Clipa fără umbră*, 1997; *Închisoarea de pe insula Artsinis*, 1999), Ion Puiu Stoicescu revine acum pe piața literară cu romanul *Vâslaş pe Rubicon* (Editura „Dacia“, Cluj-Napoca, 2005),

inspirat, cum am amintit deja, de mult dezbătută problemă a existenței sau non-existenței, a necesității unei legi a lustrației, care ar fi menită să pună capăt, o dată pentru totdeauna, controverselor privind trecutul unor demnitari chemați să „construiască“ destinul unei Românie democratice, eliberată de orice posibile „umbre“ pe care anumite personalități politice le-ar putea arunca asupra viitorului apropiat al țării.

Fără să acuze ori să caute scuze, fără a se situa pe o poziție sau alta în menționata dezbatere, Ion Puiu Stoicescu a realizat o construcție romanescă sugerată lui de datele realității („Precizez din capul locului – scrie domnia sa într-o notă de la începutul romanului –, pentru a elimina unele posibile speculații, că personajele acestui roman sunt absolut imaginare, dar situațiile sunt absolut autentice“.) și cred că, înainte de toate, acesta este un

atu pentru ca volumul să aibă o audiență largă, mai ales azi, când lectorul se interesează de mai toate mișcările și schimbările din plan politic.

Vâslaș pe Rubicon este, cum lesne se poate deduce, un titlu simbolic (să ne reamintim că Rubiconul, micul râu din estul Italiei, dintre Rimini și Cesena, e hotarul dintre Italia și Galia Cisalpină și că trecerea lui în anul 49 î.e.n. de către Cezar a marcat începutul războiului civil care a dus la prăbușirea regimului republican de la Roma), voidnd să sugereze că tranziția noastră de la comunism la capitalism ar fi un altfel de Rubicon, modern, pe care alți „cezari” ar fi chemați să-l treacă spre a se pune capăt disputelor și „războaielor” politice din Parlamentul țării și din presă.

Autorul ne propune ca personaj principal al cărții lui un senator (nici nu se putea altfel!) din generația mai vârstnică de politicieni, fost deținut în anii '50, încarcerat atunci și condamnat printr-o înscenare judiciară, cum au fost în epoca aceea cu miile în toată țara, ajuns acum, ca reprezentant al partidului din care face parte, pe prima scenă a țării, cu un cuvânt important de spus în ce privește destinele acesteia.

De profesie medic, de notorietate în domeniu (cum aflăm pe parcursul romanului), Arthur Oprescu a fost arestat în urma unor învinuiri „fabricate” de Securitate și apoi condamnat potrivit articolului 209, de tristă amintire, din Codul Penal („uneltire împotriva orânduirii de stat și dușman al poporului”), îndurând supliciile închisorilor comuniste sub aspectele lor cele mai dure și mai tenebroase. Acest trecut trăiește obsesiv în memoria lui și astăzi când se bucură de toate privilegiile poziției sale politice. Un accident de automobil datorat nechibzuinței, îl duce pe Arthur Oprescu pe patul spitalului – nefericită întâmplare care determină un întreg șir de alte întâmplări în viața apropiatilor săi și o răsturnare de situație și în ceea ce-l privește: colegii din propriul partid încep mașinațiunile pentru a-l înlătura din Senat; dușmanii își iau ca asociat în demersurile lor presa pentru a se da la iveală trecutul senatorului (care ar fi făcut poliție politică și în timpul detenției și-ar fi turnat colegii la Securitate. Ba, mai mult, în timpul unei emisiuni difuzate pe postul național de televiziune, un fost coleg de securitate intervine telefonic și demonstrează că printr-o abilă punere în scenă (doctorul semnase niște hârtii crezând că sunt simple tabele de evidență a persoanelor care intrau și ieșeau din minister, dar, în realitate, erau state de plată), senatorul de azi a fost remunerat de către Securitate pentru serviciile aduse (înaintea arestării a redactat note de informare asupra călătoriilor lui de documentare științifică în străinătate) și, deci, nu mai există dubii în legătură cu prestația lui față de organul represiv amintit. Emisiunea respectivă determină, în plan mai restrictiv, ruperea definitivă a relațiilor senatorului cu Maria, marea lui iubire din tinerețe și care, printr-un nefericit concurs de împrejurări, a ajuns să locuiască în aceeași clădire cu el. Și pentru ca lucrurile să se complice și mai mult, într-una din zile, după ieșirea senatorului din spital, la poarta importantului om politic sună doi indivizi din lumea interlopă și – cu ajutorul unor scrisori dintr-o corespondență pe care Arthur Oprescu a purtat-o în tinerețe cu o tânără, epistole atestând că doctorul a avut un copil cu aceea, nerecunoscut oficial –

încearcă să-l șantajeze, pretinzând o mare sumă de bani, dar nereușind, într-o primă fază, să obțină decât jumătate din ea. Rămas singur, cu multe muștrări de conștiință și hărțuit din toate părțile eșichierului politic (și nu numai) Arthur Oprescu moare și ultima filă despre destinul lui e „scrisă” de un muncitor pietrar care îi consemnează numele pe o piatră funerară în cimitirul Bellu.

Firește, dincolo de firul narativ propriu-zis, poate întrucâtva simplu la prima vedere, ne interesează în ce măsură romanul este împlinit artistic și reușește să convingă sau nu, apoi care sunt notele lui distinctive în contextul literaturii inspirată de imediata noastră realitate.

Trebuie spus că volumul e scris într-un stil alert, plăcut cursiv și pe lângă alte virtuți pe care cititorul i le descoperă pe măsură ce înaintează în lectură, se remarcă, între altele, și prin forța și talentul cu care autorul urmărește mișcările sufletești ale personajelor, pe de o parte, iar pe de alta știe să descrie anume medii prin care își poartă eroii. Bunăoară, scenele terifiante din închisoare, torturile și metodele de intimidare și înspăimântare a arestaților, ori, în alte locuri, viața de zi cu zi a Bucureștiului ascuns privirilor (avem, astfel, o mini-panoramă a traiului hingherilor și aurolacilor) sunt cutremurătoare și rămân pentru multă vreme în memoria lectorului. Ar mai fi, apoi, de adăugat, ca un adjuvant al tuturor acestora, ironia și umorul amar cu care Ion Puiu Stoicescu amintește, în treacăt, unele efecte ale degradării vieții economice și sociale din România postdecembristă: un profesor universitar ajunge să cerșească și dacă o întâmplare fericită nu l-ar fi adus aproape de senatorul Arthur Oprescu, ar fi rămas la cheremul unui șef de clan al cerșetorilor, un fost muncitor dintr-o fabrică ajunge șofer, un miner a fost disponibilizat și trăiește în sărăcie într-o mahala etc.

Așa cum apare în carte, senatorul Arthur Oprescu nu este vindicativ și nici rob al unor patimi înnăscute ori dobândite de-a lungul zbuciumatei lui vieți.

Ajuns la senectute, el e mai degrabă indiferent față de involburările și luptele politice – de unde și pasivitatea în Parlament și întoarcerea către clipa în care trebuie să-și evalueze propriul trecut, împlinirile și neîmplinirile. Îl caracterizează un soi de blazare și pentru el contează, mai mult decât viața politică, eventualele reparații pe care le mai poate aduce în relațiile interumane (Mariei, fosta iubită, îi asigură o locuință și un trai decent în apropierea lui, pe Nedelcu, decăzut de la condiția de profesor universitar la aceea de cerșetor pe străzile Bucureștiului, îl angajează administrator).

El însuși înstrăinat într-o lume evoluând pe alte coordonate și cu alte principii decât acelea în care și-a trăit tinerețea, Arthur Oprescu este condamnat (nu de un tribunal, ca odinioară, ci de istorie) să dispară odată cu trecutul din care vine, trecut care pentru noile generații nu mai are nici o relevanță. Alte reguli, alte căi și alte idealuri are de urmat lumea de azi, iar senatorul nu-și mai poate afla locul în ea...

„Rubiconul” lui Ion Puiu Stoicescu este mult mai mare, mai tulburător și mai vijelios decât cel pe care l-a trecut Cezar în antichitate. Și, în plus, deși este și rămâne unul simbolic, nimeni nu știe câți dintre cei mulți care „văslesc” pe apele lui vor putea ajunge la tărâm. Și nici când...